

DOCTORUL DANIEL CIUGUREANU, erou și martir al Marii Uniri

*Efim Tarlapan
Chișinău, Republica Moldova*

Se zice că armenii, oriunde s-ar găsi pe Terra vreo fărâmbă de humă legată de istoria țării lor, o aduc înapoi în patrie și o fac exponat de muzeu...

Au trecut aproape două decenii de libertate democratică și democrație liberă, soldată cu dispariția Cortinei de Fier de la Prut, dar încă n-am întâlnit prin muzeele României și ale Republicii Moldova fărâmbă de humă sigheteană care conține atomii din creierul și inima unuia din cei mai mari eroi și martiri ai Unirii din 1918, Doctorul Daniel Ciugureanu; n-am întâlnit o statuie sau un bust care să-i poarte numele.

Mulțumesc organizatorilor acestui.... lucrările căruia, sper, să mai facă un pas în reducerea în contemporaneitate...

Vede lumina zilei la **9 decembrie**, anul **1885**, în familia preotului Alexandru și a Ecaterinei Ciugureanu, locuitori din satul Șirăuți, comuna Bălcăuți, județul Hotin, Basarabia. Se familiarizează cu curtea din casa părinților, face școala primară în satul natal, apoi urmează cursurile liceale în Bălți, studiile la Seminarul Teologic din Chișinău, culminând cu absolvirea Facultății de Medicină a Universității din Kiev, unde obține și doctoratul în medicină.

Dacă e adevărat că mediul formează caracterul omului, concepțiile și atitudinea sa față de sine și față de lumea care îl înconjoară, socot și eu cu cale să știm în ce *Basarabie* și în ce *județ Hotin* s-a născut, a copilărit și s-a maturizat viitorul luptător pentru dezrobirea și unirea meleagului lui cu Țara.

Începând cu fatalul 1812 – anul „Păcii ruso-turce de la București” – numele de Basarabia își pierde semnificația anterioară; acea semnificație pe care Mihai Eminescu avea s-o descrie, în 1878, cu exactitate geografică și geometrică: „*Trage o linie curmezișă de lângă Nistru de la Bender până în vârful lacului Lalapug la Bolgrad și ai o lature, apoi ia-o de la Bolgrad până la Reni, ai a doua lature, de la Reni pe Dunăre în sus până la Chilia, a treia lature, apoi luând malul Mărei Negre până la Cetatea Albă la gura Nistrului, a patra lature; apoi în sus pe Nistru de la Cetatea Albă până la Bender, a cincina lature. Numai pământul coprins între aceste trei linii s-a numit cu*

drept cuvânt Basarabie; tot ce-i deasupra e Moldova curată, răbotezată de la 1812 încoace.”(Sublinierea mea – E.T.).

Conform deciziilor acelei „Păci...”, urma să fie anexat de Rusia numai „pământul coprins în cele cinci linii”. Vicleana și hrăpăreața diplomație țaristă, extinzând numele de Basarabia de la mare până la munte, răpește tot teritoriul pruto-nistrinean. Cum se prezenta acest spațiu românesc în termenii geografico-geometrici eminescieni? „*Trăgând o linie de la Hotin, din Nistru până la Prut, avem o lature; de la amândouă capetele ei tragem câte o linie până la Marea Neagră, una de-a lungul Nistrului, cealaltă de-a lungul Prutului; iar la capetele acestor două linii le încheiem cu o a patra linie formată prin țărmul Mării Negre. Acest cuadrilater cam neregulat se numește azi Basarabia...*” (Sublinierea mea – E.T.).

Un „azi” cât aproape două secole de necruțătoare umilință și barbară asuprire!... Deoarece, chiar din primii ani de ocupație frauduloasă, guvernele rusești emit regulament după regulament, potrivit cărora „Besserabia” trebuia să fie condusă și administrată de guvernatori și funcționari ruși; regulamente ce interzic rugăciunea bisericească în limba strămoșilor, izgonesc limba română din actele publice – toate acestea urmărind un singur scop: rusificarea populației autohtone.

Hotinul, județul de baștină al lui Daniel Ciugureanu, intră în „cuadrilaterul” ocupat samavolnic de către ruși. La data raportului, conform Catastifelor domnești și altor date care au supraviețuit distrugerii, hotinenii, români în marea lor majoritate, „*erau pătrunși de o conștiință etnică și istorică atât de puternică încât patru ani după anexarea ei nu au încetează de a scrie în plângerile lor adresate stăpânirii rusești: «de ar da Maica Precistă năstav să ni se ridice greutățile aceste și să ni se lase în obiceiurile noastre cele moldovenești cari am apucat de la bătrânii noștri și să venim în floare precum am fost și să petrecem totdeauna sub dregătorii Moldoveni, pământeni de-ai noștri, precum suntem deprinși și ne înțelegem în vorbă. Că alte rânduieli nu pricepem și numai cât ni se adaog năcazurile și greutățile noastre»*” (Din broșura *Populația Basarabiei* de L.T.Boga, Chișinău, Imprimeria Statului, 1926).

Văzând, însă, că susținerea din partea Maicăi Preciste întârzie, bărbații mai pragmatici și mai temerari ai Basarabiei întreprind acțiuni de trezire a conștiinței de neam prin intermediul bisericii și prin deschiderea de școli primare bisericești. Această *campanie patriotică* s-a desfășurat într-un ritm atât de sporit, că, în decursul a doar câtorva decenii, pe teritoriul basarabean funcționau

deja peste 300 de asemenea școli. Și, cu toate că, ulterior, rușii făceau tot posibilul să suspende aceste focare de instruire a populației subjugate, ele au continuat să existe, fie în număr mai mic sau mai mare, punând bază trainică educării unor generații de mari patrioți. Din asemenea plămădă și în asemenea condiții istorico-geografice avea să se nască, să se educe și să se formeze Daniel Giugureanu – unul din principalii ctitori și făuritori ai Unirii Basarabiei din 1918. paralel cu studiile la Facultatea de Medicină din Kiev, înființează, în 1908, cercul „Deșteptarea”, obiectivele căruia erau: luminarea populației basarabene, deșteptarea compatrioților, lupta pentru scuturarea jugului cotropitor și Unirea cu România. „Ohranca” (poliția secretă țaristă) îl arestează și îl duce în detenție în Siberia, de unde, peste câteva luni, reușește să evadeze. Ajuns în Basarabia își reia activitatea: înființează, împreună cu alți patrioți, revista „Cuvânt Moldovenesc” (1914); întemeiază Partidul Național Moldovenesc, ia parte la diferite întruniri, conferințe, congrese, pregătind terenul pentru obținerea autonomiei Basarabiei (octombrie 1917), constituirea Sfatului Țării (noiembrie 1917), formarea guvernului.

O autonomie fragilă și o Republică provizorie...

Revoluția rusă stârnește haosul nu numai pe întreg cuprinsul imperiului țarist, ci și în Basarabia. Armata rusă, angajată să susțină frontul de răsărit, în alianță cu armata română, trădează alianța și părăsește frontul, fărâmițându-se în bande de prădători și asasini, de nestăvilit în tânăra Republică Moldovenească, fără armată și fără susținere din afară. Nici atmosfera din Sfatul Țării, divizat în două tabere adverse, nu era stăvilă. *Fracția Țărăneasca* (prorusă) lupta pentru o republică ce urma să facă parte integrantă din federația republicilor ruse, iar *Blocul Moldovenesc*, liderul căruia era Daniel Ciugureanu, lupta pentru ieșirea din componența Rusiei și Unirea cu România. Ca să nu mai vorbim de poziția Rusiei și a Ucrainei față de tânăra Republică Moldovenească. Rusia bolșevică vedea Basarabia ca pe o provincie sovietică, iar la ucraineni, în împărțirea administrativă a țării lor, Basarabia figura deja ca gubernie ucraineană...În aceste condiții, potrivnice mersului normal al lucrurilor, dușmanii din afară și din interiorul Republicii cauzează căderea primului guvern. Daniel Ciugureanu, aflat în fruntea Blocului Moldovenesc, concentrează forțele românești și constituie un nou guvern, fiind ales Prim – Ministru al Republicii (16 ianuarie 1918). Chiar din primele zile de conducere a executivului, Ciugureanu trece la „acțiuni strict necesare”, precum menționează prof. dr. Nuțu Roșca: „*Trimite oi delegație în românia să ceară ajutor militar pentru stabilirea ordinii în țară, de*

unde a și venit armata cu generalul Ernest Broșteni; îl deleghează pe Teofil Ioncu la Petrograd pentru respingerea pretențiilor ucrainene, iar el, în Chișinău, reușește, la 24 ianuarie 1918, să determine Sfatul Țării să proclame independența Basarabiei; apoi trimite un act diplomatic de recunoaștere a independenței Basarabiei următoarelor țări: Anglia, Austria, Danemarca, Elveția, Franța, Germania, Grecia, Italia, Norvegia, olanda, Portugalia, Statele Unite ale Americii, Spania, Suedia, Turcia.” Rolul doctorului Daniel Ciugureanu în pregătirea Basarabiei pentru desprinderea de imperiul rus și Unirea cu România a demonstrat încă o dată că istoria o fac totuși personalitățile. Fără efortul acestui mare patriot, numele căruia este ținut și până azi în umbră, unirea teritoriului pruto-nistean cu Țara Românească s-ar fi înfăptuit cu mult mai târziu de 27 martie 1918 sau nu s-ar fi înfăptuit de loc... Pentru a-mi susține ipoteza sunt obligat să adaug, la „acțiunile strict necesare”, enumerate mai sus de domnul prof. dr. Nuțu Roșca, încă o dovadă scrisă, pe care am descoperit-o în *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii* (M.O. și imprimeriile statului Imprimeria Chișinău, 1933) de căpitan Gh. V. Andronachi: „În ședința Sfatului Țării din 16 Martie 1918, șeful «fracției țărănești», d. Țăganco interpelează guvernul asupra politicii externe, pe care o critică și care privea în special pe d-l I. Pelivan, ministru al externelor. D. Pelivan lipsea, fiind bolnav, și în locul său, d. Dr. Ciugureanu, cerând cuvântul, a răspuns la interpelare prin următoarele cuvinte: **«Republica Moldovenească se află în mult mai bune raporturi cu România decât cu Republica sovietică, aceasta s-a constatat din primirea ce s-a făcut reprezentanților noștri la Iași. Văd însă că primejdia vine de la orient, din partea Ucrainei...»** În continuare premierul Dr. Daniel Ciugureanu a citit actul ce conținea pretențiile Ucrainei la teritoriul basarabeian și a conchis, adresându-se celor din *Fracția Țărănească*, minoritari în majoritate: **„Cine sunteți d-voastră? Sunteți niște oaspeți, cari ați fost primiți și ocrotiți în această țară.”**

„D-stră nu știți istoria și se înțelege de ce! Pentru că d-voastră niciodată nu v-ați interesat de istoria Basarabiei, căci pe toți v-a mânat în această provincie numai lăcomia de a vă îmbogăți!”(...) Înclinând balanța în favoarea lor, cei de la *Fracția țărănească* reușesc să capete votul Sfatului Țării în vederea formării unei delegații care urma să plece la Kiev pentru a participa, alături de delegația ministrului de externe al Ucrainei, la Conferința de Pace ce se încheia la Brest-Litovsk între Germania și Rusia. Prezența activă a acestei delegații (proucrainene!) la acea Conferință ar fi însemnat o altă înstrăinare a Basarabiei... Citez din nou din notele căpitanului Gh.. V.

Andronachi: „D.Dr. D. Ciugureanu, văzând pericolul național al acestui pas, a cerut imediat concursul d-lui Col. Dumitrescu, șeful St. Major al Corpului VI Armată român, al d-lui inspector C.F.R. Pretorian, prin care se împiedică plecarea delegației aleasă...(*...*). Această împiedicare are o importanță deosebită în actul Unirii cu Patria-mamă, fiind ultima încercare de apropiere între Basarabia și republicile ruse și tăierea ultimei speranțe imperialiste a Ucrainei, care aspira din răspuțeri ca să aibă la proră provincia Basarabiei, ca teritoriul ucrainean.”(Sublinierea mea – E.T.).

Alte dovezi ale aportului *unic* al lui Daniel Ciugureanu în realizarea Marii Uniri sunt aprecierile și distincțiile regale. Îndată după Declarația de Unire a Sfatului țării, propusă de *Blocul Moldovenesc* și adoptată de Adunare în ședința din 27 Martie 1918, regele Ferdinand I trimite o telegramă de felicitare președintelui Sfatului Țării și Primului Ministru, dr. Daniel Ciugureanu, în care, printre multele cuvinte de recunoștință, se zice: „*Aduc prinosul meu de călduroase mulțumiri domniilor voastre și Sfatului Țării, a cărui patriotică sforțare a fost încoronată cu succes.*” Apoi au urmat înaltele decorații, demne de un adevărat erou al neamului: Ordinul „Coroana României” în gradul de Mare Ofițer, Ordinul „Serviciul Credincios”, Ordinul „Ferdinand I”, Ordinul „Coroana României cu Cordon” ș.a. Pentru multiplele sale merite! Merite pe care Daniel Ciugureanu le-a avut cu prisosință și după Unire. Îndeplinește funcțiile de ministru în mai multe guverne ale României; este ales deputat și vicepreședinte al Camerei deputaților; de mai multe ori senator și chiar președinte al Senatului. Călătorește peste hotare acordând interviuri, publicând articole despre importanța pentru Europa a întregirii României; tot în presa străină publică și studiul *Problema rusă față de interesele europene și române*, tradus și editat în broșură aparte în anul 1920, la Chișinău. În acest studiu, Daniel Ciugureanu, încă la începutul anilor '20, prevede că bolșevismul, dacă nu va fi oprit, „*va transforma în Siberie o mare parte a lumii*” și că Imperialismul Rus și Imperialismul German vor găsi limbaj comun în detrimentul multor țări...Într-un anume sens, ca o unitate de măsură a contribuției fundamentale a doctorului Ciugureanu la dezrobirea Basarabiei și Unirea ei cu România, poate fi considerată și atitudinea rușilor față de persoana sa. După detenția nereușită din Siberia, regimul bolșevic din Rusia îl condamnă la moarte prin contumacie, condamnare pe care, ulterior, punând stăpânire pe destinul româniei o traduc în fapt...Este arestat în locuința sa din București, în noaptea de 5 spre 6 mai 1950 și, fără nici un proces judiciar, e trimis, la un loc cu alți intelectuali de elită, către închisoarea din Sighetul

Marmației, unde i se repartizase celula 82. Dar așa și nu mai ajunge să fie locatarul acestei celule. Medic chirurg, om sănătos, voinic, dr. Daniel Ciugureanu, în timpul transportului spre închisoare suferă de un **enigmatic** atac de congestie cerebrală...Moare în spitalul din Turda și, se presupune, că a fost „înmormântat” în Cimitirul **Fără Morminte** din Sighet...